

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/62524>

Please be advised that this information was generated on 2019-10-16 and may be subject to change.

ondergeschikt belang. De nadruk van de opvoeding ligt op het accepteren van grenzen, maar eveneens het zoeken naar harmonie voor jezelf in je omgeving. Het is echter niet zo dat alle regels in de confuciaanse opvoeding dwangmatig gevolgd moeten worden, vooral het zoeken naar harmonie voor jezelf geeft ruimte voor zelfontwikkeling en therapeutische groei. Door deze opvoeding heeft de bijvoorbeeld de jeugd van Singapore minder kans op risicogedrag. Zij hebben een gezondere levensstijl: weinig alcohol, drugs, minder geweld, en suïcidepogingen. Een leuk hoofdstuk waarbij vooral aandacht voor de marges van therapie gericht op identiteitsontwikkeling binnen het collectivistisch denken.

Wat deel twee eveneens erg boeiend maakt, is een artikel over de dovencultuur (A. Nel & M. Backenroth-Ohsako). In deze cultuur treden vergelijkbare psychologische problemen op als in contact tussen culturen. De auteurs beschrijven de behoefte van de dovensgroep om erkenning te krijgen als een culturele en linguïstische minderheidsgroep. Voordien werden zij voornamelijk beschouwd als een gehandicapte groep. Deze verschuiving heeft vooral te maken met de emancipatie van de dovencultuur. Het niet kunnen horen heeft niet alleen medisch aspecten, maar eveneens psychologische en socioculturele. De dovencultuur is als een eigen cultuur met eigen regels. De dovensgemeenschap heeft zich de laatste jaren steeds meer afgezet tegen het *melting pot* model waar het kunnen spreken als meest belangrijke factor gold. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat culturele groepen worden beïnvloed door elkaar en dat dit resulteerde in een culturele identiteit. In de praktijk betekende dit dat iedereen zijn eigen cultuur opgeeft, de dominante (horende) cultuur absorbeert de kleinere (doven) cultuur. Het multiculturele *mosaic* model kan het beste toegepast worden bij de huidige dovencultuur. Dit model is gebaseerd op de interactie tussen de meerderheids- en minderheidscultuur waarbij sociale vaardigheden worden geleerd in samenhang met de behoeftes voortkomend uit de interactie met de dominante groep. Hierbij is het wederzijds respect en motivatie van groot belang gezien de noodzaak tot samenwerken. In dit hoofdstuk wordt naast de emancipatie van de dovencultuur, aandacht besteed aan de geschiedenis, onderzoek en case studies over multiculturele/biculturele interactie op de arbeidsplaats (doven versus horenden). Een boeiend hoofdstuk voor iedereen die geïnteresseerd is in de dovencultuur en een pleidooi voor de erkenning van een eigen cultuur voor de doven.

Multiculturalisme as a fourth force is een boeiende verzameling van artikelen met diverse invalshoeken met een warm pleidooi voor een 'culturele' inkleuring van de huidige psychologische theorieën.

Lia van Marrewijk

Vijayan K. Pillai & Guang-Zhen Wang, *Women's reproductive rights in developing countries*. Aldershot: Ashgate, 1999. 194 pp. £ 19,98.

De auteurs van dit boek willen voorzien in een lacune in het debat over reproductieve rechten van vrouwen. Zij stellen dat dit debat té weinig gebaseerd is op empirisch onderzoek en te weinig theoretische verklaringen naar voren heeft gebracht. Dit boek beoogt deze lacune op te vullen.

Voordat de auteurs hun drie verklaringen over de relatie tussen reproductieve rechten en het ontwikkelingsniveau (welzijnsniveau) van vrouwen in 101 ontwikkelingslanden uiteenzetten, geven zij eerst een overzicht van het debat over family planning (i.e. bevolkingspolitiek), mensenrechten en vrouwenrechten. De eerste vijf hoofdstukken van zeer uiteenlopende lengtes geven een systematisch overzicht van de verschillende benaderingen van het bevolkingsvraagstuk (bevolkingscontrole-beleid, mensenrechten georiënteerd beleid en vrouwenrechten gericht beleid) en hoe verschillende landen deze uitgewerkt hebben in nationaal bevolkingsbeleid (controle-gericht of welzijn-gericht). Om dit debat in perspectief te zetten handelt hoofdstuk drie over de evolutie van het begrip 'rechten' en hoe dit begrip door UN conferenties vertaald is naar waarden en omslag in waarden gerelateerd is aan reproductieve rechten. Zo worden reproductieve rechten in historisch perspectief gezet.

Hoofdstuk vier gaat over de invloed van de internationale vrouwengezondheidsbeweging en hoe deze beweging eraan bijgedragen heeft om reproductieve rechten op de internationale agenda te krijgen. De reproductieve gezondheidsstatus kan slechts verbeterd worden als vrouwen meer controle krijgen over hun eigen vruchtbaarheid en seksualiteit. Reproductieve rechten zijn daartoe een geëigend instrument.

In hoofdstuk vijf leveren de auteurs kritiek op de gangbare – klassieke en hedendaagse – sociologische theorieën met betrekking tot rechten. Zij stellen dat sociologen doorgaans het thema rechten veronachtzaamd hebben mede vanwege het feit dat zij hun aandacht vestigden op normen als uitleg van sociale verschijnselen (Durkheim, Spencer, Marx en Engels, Weber en Parsons). Zo zou er weinig onderzoek gedaan zijn naar de relatie tussen recht ('law'), sociale organisatie en sociaal beleid. "Zelden is er empirisch onderzoek gedaan naar de determinerende rol van sociaal-structurele factoren op het niveau van reproductieve rechten ('the levels of reproductive rights')", vervolgen zij. En daarmee geven ze de voorzet voor de kern van hun onderzoek en boek, ondanks dat we dan al bij hoofdstuk 6 zijn aanbeland.

Vanaf hoofdstuk 6 gaat het boek over de kern van hun onderzoek naar de sociaal-structurele determinanten op de (niveaus van) reproductieve rechten van vrouwen in 101 ontwikkelingslanden. Zij testen een causaal model van reproductieve rechten op het aggregatieniveau van nationale staten. Het uitgangspunt is een drietal verklaringsmodellen over de relatie tussen de ontwikkeling van mensenrechtenwaarden en het directe of indirecte bevolkingsbeleid in verschillende landen. De onderliggende vraag luidt: "Hoe beïnvloedt beleid met betrekking tot het reduceren van het vruchtbaarheidscijfer de naleving van reproductieve rechten van vrouwen?" Zij werken de drie verklaringsmodellen uit. De kern van de eerste is de bevolkingsgroei, van de tweede de educatie van vrouwen en van de derde gendergelijkheid.

De bevolkingsgroei-verklaring laat zien dat als vrouwen minder kinderen baren zij meer mogelijkheden hebben om gelijke rechten met mannen te kunnen naleven ('exercise equal rights with men') binnen het huwelijk als ook na de ontbinding van het huwelijk. Minder kinderen betekent namelijk meer mogelijkheden voor vrouwen om economische, sociale en politieke activiteiten te hebben naast hun verantwoordelijkheden van huisvrouw en moeder. Dit maakt vrouwen onafhankelijker van mannen. De voordelen van een kleiner kindertal leiden tot daling van het vruchtbaarheidscijfer.

Het verklaringmodel van de educatie van vrouwen stelt dat hoe meer opleiding vrouwen genieten des te meer zij zich bewust zijn van hun rechten. Opleiding geeft hun de mogelijkheid om buitenshuis te werken en inkomen te genereren waarover zij kunnen beschikken. Dit bewustzijn en deze materiële onafhankelijkheid geven vrouwen meer mogelijkheden om hun reproductieve rechten te laten gelden. Hieruit volgt een lager vruchtbaarheidscijfer.

Het verklaringmodel dat uitgaat van gendergelijkheid weidt uit over hoe de keuzemogelijkheden van vrouwen met betrekking tot reproductie beïnvloedt worden door de toegang tot machtsbronnen. Hoe meer materiële en sociale bronnen een vrouw inbrengt in het huwelijk, des te meer zij beslissingsrecht heeft inzake haar vruchtbaarheid.

In hoofdstuk 7 worden deze drie verklaringmodellen uitgewerkt tot een aantal testbare hypothesen. Zodoende meten de auteurs de mate van reproductieve rechten in 101 ontwikkelingslanden en de sociaal-structurele determinanten van dit 'niveau' van reproductieve rechten. De lezers worden ingewijd in het proces van operationalisering van de exogene factoren, de afhankelijke en onafhankelijke variabelen. Zo wordt bijvoorbeeld het niveau van sociaal-economische ontwikkeling afgelezen aan de 'human development index' van de UNPD, de mate van succes van family planning programma's aan indicatoren van beschikbaarheid en toegang tot vruchtbaarheidsreguleringsmethoden ('contraceptive prevalence rates'). Een andere exogene factor is de mate van secularisering gedefinieerd als individueel verantwoordelijkheidsgevoel en persoonlijke autonomie met als indicatoren hiervoor de ratio stads-/plattelandsbevolking, het percentage steden boven één miljoen inwoners en het alfabetiseringscijfer van volwassenen. Gendergelijkheid wordt afgemeten aan man/vrouw ratio in scholingsjaren, politiek-legale en sociaal-economische gelijkheid. De reproductieve rechten worden afgemeten aan de legalisering van abortus, het recht tot het aangaan van interracial, interreligieuze en burgerlijk huwelijk, de gelijke rechten in het huwelijk en tijdens echtscheidingprocedures, het recht tot het individuele gebruik van voorbehoedsmiddelen, en de mate waarin family planning programma's ondersteund worden door de staat. Deze indicatoren worden vervolgens onderworpen aan verschillende analyses, descriptieve statistiek (frequentietabellen, histogrammen, normaliteit) en structurele vergelijkingsanalyses (factoranalyse en structurele modellering).

In hoofdstuk 8 worden de resultaten van deze analyses gepresenteerd. De beschrijvende analyse geeft inzicht in de verdeling van de variabelen en factoren over de landen. Dat leidt tot uitspraken als: de meeste ontwikkelingslanden hebben een laag niveau van 'human development', in de meeste ontwikkelingslanden genieten mannen meer scholingsjaren dan vrouwen, de meeste ontwikkelingslanden hebben een lage urbanisatiegraad, en in ontwikkelingslanden hebben vrouwen doorgaans een lagere sociaal-economische status dan mannen. Geaggregeerd leiden deze variabelen en factoren tot vier regionale homogene groepen landen: Afrika bezuiden de Sahara, Latijns Amerika en de Caraïben, Midden-Oosten en Noord-Afrika en Azië.

Vervolgens toetsen de auteurs in hoofdstuk 9 met behulp van cluster en multipel regressie analyses in hoeverre deze modellen betrouwbaar en valide zijn. Deze post hoc model procedures zijn jammer genoeg zo technisch van aard dat ze voor mij niet

meer te volgen zijn. Wel krijg ik heel sterk de indruk dat de significantie van de correlaties tussen de factoren en variabelen sterk afhangt van de operationalisatie. Persoonlijk heb ik veel moeite om de validiteit van de hier gebezigde operationalisatie te onderschrijven. Als reproductieve rechten afgelezen worden aan de legalisering van abortus en de mogelijkheid tot interraciale en interreligieuze huwelijken en de mate van verspreiding van voorbehoedsmiddelen door de staat en als secularisering valt af te lezen aan de urbanisatiegraad, dan heb ik daarbij mijn vraagtekens. In landen met een lage graad van gendergelijkheid, van vrouweneducatie, van secularisatie, van sociaal-economische ontwikkeling en bevolkingsbeleid is de bevolkingsgroei het hoogst luidt de conclusie. Op deze manier worden de uitgangspunten bevestigd door de resultaten en is de cirkel rond. Uiteindelijk vraag ik me af of deze studie tot uitspraken komt die 'substantively grounded' zijn.

Op alle fronten is dit boek eigenlijk een verrassing. Ten eerste omdat het een uitvoerig overzicht geeft van de historische en conceptuele inbedding van het debat rondom reproductieve rechten hetgeen verfrissend is. Ten tweede omdat het een aantal klassieke sociologische theorieën de revue laat passeren en deze kritisch bekijkt vanuit een mensenrechtenperspectief hetgeen vernieuwend is. Ten derde is de kern van het onderzoek dat hier gepresenteerd wordt zeer verbazingwekkend, omdat het pleidooi voor meer empirische gefundeerdheid van de theorieën teniet gedaan wordt door een mijns inziens zeer reducerende operationalisatie van kernfactoren en variabelen. Uiteindelijk vallen de conclusies samen met de uitgangspunten en heb ik de indruk een tautologische redenering te hebben gevolgd. Dat is teleurstellend. Bovendien is het aggregatieniveau van de staat een reducering van allerlei mogelijke lokale varianten. Een dergelijk onderzoekstraditie bevestigt mijn overtuiging met betrekking tot de validiteit en de verbeelding van kwalitatief onderzoek en contextualisering van onderzoeksgegevens.

Fenneke Reysoo

John Sadler, Z. Osborne, P. Wiggins & Michael A. Schwartz, *Philosophical perspectives on psychiatric diagnostic classification*. Baltimore & London: John Hopkins University Press, 1994. xiv + 399 pp. \$ 32.50.

Op zich is het niet gebruikelijk om een boek te bespreken dat al acht jaar oud is. *Philosophical perspectives on psychiatric diagnostic classification* vormt hierop een uitzondering, omdat het een verzameling filosofische analyses bevat die de tand des tijds veel langer doorstaan dan tal studies binnen andere disciplines. Verder is het ook een uniek boek. Voor het eerst is er een verzameling essays die niet vanuit antropologische of sociologische hoek (vaak vanuit een crosscultureel perspectief) kritiek levert op psychiatrische diagnostiek en classificatie, maar een boek dat dit doet vanuit een soort intraculturele wetenschapsfilosofische optiek.

Het boek bevat veertien essays die allemaal op vele onderdelen de epidemiologie van het classificatiesysteem in het Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders (DSM) onder de loep nemen.